

HRVATSKA PANEUROPSKA UNIJA
FOEDUS PANEUROPAEUM CROATICUM

Glas

BROJ 10 • LIPANJ 1998. • godina III

PANEUROPE

U povodu 10. broja glasila HPEU

Glasilo naše Hrvatske paneuropske unije nastalo je kao vrijedan plod poduzetnosti i konstruktivnosti skupine članova koja se je prihvatila njegova uređivanja i izdavanja. Među njima su dosad bili gđa Božica Barišić, g. Fredi Kramer, gđa Nevenka Nekić, gđa Ivančica Liszt, gđa Jasna Čmelić i g. Željko Obad. Velika im hvala na njihovu vrijednu radu! Osobito pak gđi Božici Barišić koja je bila pokretač zamisli i g. Frediju Krameru koji se prihvatio dužnosti glavnoga urednika! Svojim su radom povezali članove HPEU redovitim vijestima o radu udruge, njene mladeži i ogranaka. Glasilo je postalo dragocjena spona među članstvom. No vijesti su u njemu bile obogaćivane i aktualnim temama koje su često iz žive riječi na našim tribinama vrijednim prstima gde Ružice Špoljarić pretakane u istipkani tekst izlaganja o gospodarstvu, o razvoju prometnica u Hrvatskoj, o razvoju telekomunikacija, njenim teškoćama i izgledima, o ulozi financija u ujedinjavanju Europe, o Bosni, o novoj organizaciji NATO, o diplomatskim iskustvima i o drugim nerijetko strateškim pitanjima u razdoblju poslijeratne izgradnje Hrvatske i njene ugradnje u ujedinjenu Europu i moderni svijet. Izlaganja su držali ministri dipl. ing. Davor Štern, mag. Željko Lužavec i mag. Nenad Porges, veleposlanik dr. Horst Weisel, član uprave Bavorske banke dr. Dietrich Wolf, zamjenik glavnoga ravnatelja HPT-a dipl. ing. Mladen Šutalo, prof. dr. Franjo Topić - predsjednik PEU BiH i KUD-a Napredak, g. Ivica Vrkić, predstojnik Vladina ureda za Hrvatsko podunavlje, politički komentator g. Mirko Galić, politolog prof. dr. Radovan Pavić i drugi najmjerođavniji izlagatelji izabranih tema. Bilo je i

drugačijih priloga, tema iz religije, kulture, jezičnoga područja, povijesti, znanosti i sporta o kojima su izlagali prof. dr. Bonaventura Duda, prof. dr. Juraj Kolarić, profesor Tomislav Ladan, dr. Pavo Barišić, dr. Ivica Rubelj i sportski komentator g. Fredi Kramer; bilo je izvještaja iz svijeta, govora i dopisa uglednih članova Hrvatske i Međunarodne PEU, dr. Otta von Habsburg, profesora Volkera Schimpffa, dr. Žarka Domljana, pa predsjednika HPEU i drugih. Iako glasilo nije željelo biti pretenciozno, nego služiti udruzi na primjeren i racionalan način, bilježiti njene djelatnosti i davati ih na znanje članstvu, vrsnoća ga je priloga znala izdizati do izvora pouzdanih obavijesti o nekima od strateških pravaca razvoja naše domovine. Treba odati posebno priznanje i g. ing. Mirku Barišiću koji je glasilo pomagao ne samo kao predsjednik uprave Siemens, jer se Siemens pojavio kao sponzor lista, nego i kao organizator i voditelj nekih od najzanimljivijih tribina koje su dale potom građu i za list. Svima im hvala i svima

čestitam na uspjehu koji se očitovao do ovoga desetoga broja!

* * *

Ako je naše glasilo postalo zrcalom našega rada i olakšalo da se on zabilježi i dokumentira, možda ipak treba u uvodniku okruglome broju glasila reći nešto i o paneuropskoj zamisli na kojoj se taj rad temelji.

Paneuropska zamisao pokreće našu udruhu u zemlji i u još preko dvadesetipet zemalja Europe jer je aktualna, a nije pomodna, jer je angažirana, a nije zato nerefleksivna, jer je idealna, a nije zato nerealna. Paneuropski je pokret djelatna na najkonkretnijim zadacima u organizaciji ujedinjene Euro-

pe, ali nije izgubljen u administrativnim zavrslamama brusselske birokracije. On je nastao 1923. kao prvi pokret za ujedinjenje Europe iz pune svijesti osnivača Richarda von Coudenhove-Kalergia da će prvi svjetski rat i mir dovesti do drugoga ako se Europa ne ujedini. Europa se doduše tek nakon eksperimentalne provjere točnosti njegovih predviđanja odlučila na ujedinjenje prije treće kataklizme, ali paneuropski pokret time nije stao, nego i nadalje predviđa više i brže od drugih užih ili efemernijih političkih i svjetonazornih opcija buduće događaje u svijetu i nastoji ponuditi svoja rješenja za buduće probleme. Izvori ideja kojima prestiže aktualnost modernih ideologija nalazi paneuropski pokret u cijeloj europskoj baštini, počevši od njenih temelja u grčkoj mudrosti, rimskome pravu i kršćanskoj vjeri, na kojima se temelje i moderni politički pojmovi demokracije, pravne države i poštovanja prava ljudske osobe. No osim toga on izvori ne traži u ishitrenim ideologijama i pomodnim potrošnim vrijednostima, nego ih nalazi u zauzimanju za stvarne osobe i zajednice, za rješavanje stvarnih problema u svijetu, za održanje i njegovanje onih vrijednosti koje stvarno služe održanju svijeta i prirodnih zajednica u njemu, održanju zdrava okoliša i zdrava razuma, i njegovanju slobodna duha. Zato paneuropski pokret umije prepoznati borbu naroda i zajed-

nica za slobodu, znade prepoznati vrijednost obitelji, zavičaja i kulture, umije prepoznati politička i socijalna pitanja, i ne sumnja u svrsishodnost etičnosti u životu, u politici i u gospodarstvu, a da zbog toga ne gubi cjelinu svijeta iz vida, niti gubi povjerenje u smisao djelovanja u svijetu. On cijeni ljudska djela, ali ih ne smatra savršenijima od Božjih. Zna ih cijiniti, ali ih ne želi obožavati. On nastoji sagledati totalitet, ali odbacuje totalitarizam. Da završim jednim od poticajnih navoda iz djela osnivača pokreta Coudenhove-Kalergia *Totaler Mensch - totaler Staat*: "Čovjek je stvorenje Božje. Država je stvorenje čovjekovo. Stoga država postoji radi čovjeka, a ne čovjek radi države. Ljudi su bez države zamislivi, države bez ljudi nisu zamislive. Čovjek je svrha, nije sredstvo. Država je sredstvo, nije svrha." Isto vrijedi za nacionalnu državu i za ujedinjenu Europu: "Vrijednost države je toliko koliko služi čovjeku.... Prema tomu da li potiče čovjekovu slobodu, sigurnost i razvoj, ili ih priječi." Za vrijednost države i Europske unije treba se boriti i treba ih podrediti dostojanstvu osobe svih njihovih građana. Idealu ujedinjene Europe uzor treba biti ideja Paneurope.

Mislav Ježić

predsjednik Hrvatske PEU

prvi potpredsjednik Međunarodne PEU

TRIBINA

Dr. Dietrich WOLF

Član Nadzornog odbora

Bayerische Landesbank Girozentrale, München

EUROPSKE MONETARNE INTEGRACIJE

*Uloga bankarskog sustava i novčanih sredstava u integracijskom procesu;
Status zemalja koje neće biti integrirane - posebno u gospodarskom pogledu*

Europa se ovih dana nalazi pred konačnom raskrslom - odluci o obliku njenog budućeg zajedništva, koja se, gledajući povijesno, može usporediti samo s Ugovorom iz Rima godine 1957. Europske institucije su do sada bile više stvar udaljenih birokracija, koje neprimjetno i izravno ulaze u živote građana, ponekad i vrlo odlučujuće. Sljedećih godina, naprotiv, Europa će se izjašnjavati za svakog građanina. S prijelazom novčanog suvereniteta na europsku razinu ne samo da će se kontinent približiti na još danas gospodarski dominantnu Ameriku, nego će svaki od nas pojedinačno nositi Europu u svojem džepu, u najistinitijem značenju te riječi.

Upravo je nastavak međusobnog približavanja država Europe za SR Njemačku stvar srca, ali ipak i stvar političkog razuma. Jer, prije svega, mi, Nijemci iz naše tužne, punom bola povijesti, koja je u neku ruku bila povezana od vremena do vremena sa sudbinom vaše nacije, vučemo našu povijesnu dužnost da shvatimo pouke iz te povijesti. Destrktivna iskustva razvitka naše nacionalne države potakla su SR Njemačku već od vremena Konrada Adenauera, da se dosljedno zauzima za međunarodnu suradnju i integraciju. Nema sumnje da su takve ambicije bile i da još uvijek jesu poticane i nacionalnim interesima Nijemaca. Savezni kancelar Helmut Kohl sazeo je to u formuli.... "U jednom sve više isprepletenom svijetu mi, Nijemci, ne možemo ostvariti

naše nacionalne interese ako idemo sami. Samo ako djelujemo solidarno uspjeh ćemo zajedno. Zato je za nas Europska unija prije svega zajednica solidarnosti".

Poticaaj za europski proces integracije je očigledno spoznaja da se nacionalni i internacionalni interesi danas sve snažnije prožimaju; i da postaju gotovo identični. To vrijedi za Europsku uniju, isto tako kao i za Europsku gospodarsko-monetarnu uniju (EGMU).

EU je predstavila, u tzv. **Agendi 2000** svoje predodžbe za daljnju strategiju pristupa. Prema njoj, valja početkom tekuće godine početi pregovore o pristupu s Poljskom, Češkom Republikom, Mađarskom, kao i sa Slovenijom, Estonijom i Ciprom.

Mi bismo s njemačkog gledišta među tim zemljama rado vidjeli i vašu zemlju. I to ne samo zbog uskih povijesnih, kulturnih i ljudskih veza naših naroda. Unatoč najnovijim razračunavanjima punim bola, Hrvatska pokazuje privredni uspjeh, koji je viši po glavi stanovnika nego u zemljama pristupnicama prvog vala¹. Ipak, očigledno je da Europa još nije spremna približiti se politički Hrvatskoj.

¹ BIP 1996 per capita USD: Hrvatska 4.323, tj. više od Poljske: 3.384, Estonije: 3.129

Proces proširenja europskih integracija ne bi se smio prenaprovesti. Za to treba vremena. A tu je i rizik za samu Europsku uniju, jer je već suočena s dodatnim trzavicama s obzirom na prvu fazu svojeg tzv. proširenja na istok. Tako se suprotstavlja zahtjev za prvenstveno produbljivanje postojećih odnosa između sadašnjih članica EU-a i namjeravanom cilju proširenja Unije. Financijske interesne suprotnosti postoje između sjevernih i poljoprivredno jače razvijenih južnih država EU-a.

Novčana i kreditna politika jedinu integrirajući instrumentarij

Politički izazov proširenja Europske unije treba brinuti o tim suprotnostima i mora njima, na odgovarajući suptilan način, upravljati. Pri daljnjem razvoju ovog povijesnog integracijskog procesa, koji sve više zadire na novi politički teren, mora se imati mnogo odvažnosti pri provođenju. Ne manje važna je pri tome i odgovarajuća mjera imaginacije.

Prije pristupanja europskoj gospodarsko-monetarnoj uniji mora se prije svega obratiti pozornost na razvoj monetarne politike koja je stabilizacijski orijentirana. Jer novčana i kreditna politika trenutačno je jedin u integrirajući instrumentarij, koji je istodobno i gospodarsko-politička jezgra EGMU.

Upravo se na tom području Hrvatska, više nego bilo koja druga država približila srcu Europe u protekl u godinama. Inflacija² u Hrvatskoj je mnogo bliža onim državama koje se spremaju ući u monetarnu uniju, nego onoj razini inflacije svih ostalih srednjo- i istočnoeuropskih država.

Dopustite da vas podsjetim, kako već postoji preteča jedne buduće europske središnje banke još od početka 1994. godine, znači od početka druge faze na putu u EGMU: mislim

time na EMI - **Europski monetarni institut** (EMI) u tzv. Euro Toweru u Frankfurtu na Majni. Maastrichtski ugovor - upozoravam i na to - ne označava ni u kojem slučaju prvi pokušaj osnivanja monetarne unije u Europi. Ambicije s ciljem monetarne integracije već imaju tradiciju u Europi. U svakom slučaju, već krajem šezdesetih godina u ondašnjoj Europskoj zajednici vođene su prve rasprave o daljnjem razvoju EZ-a u jednu monetarnu uniju do koje je trebalo doći već sredinom 1969. godine ostvarenjem carinske unije.

Nove poticaje za monetarno-političku integraciju u Europi dalo je osnivanje Europskog monetarnog sustava, (EMS) koje je konačno uspjelo nakon više neuspjelih pokušaja u ožujku 1979. godine. Želio bih kratko podsjetiti, da je ono proisteklo iz zajedničke inicijative ondašnjeg predsjednika Francuske Valéry Giscard d'Estaing i saveznog kancelara Njemačke Helmuta Schmidta. Monetarno-politička jezgra EMS-a je mehanizam tečaja valuta s čvrstim, ali istodobno i s prilagodljivim tečajevima valuta sudionica.

Vodeći tečajevi tih valuta nisu, međutim, a to je zbog integracijsko- političke samo-razumljivosti Europe nadasve važno, više izražavani u US dolaru nego u ECU-u. Prelazilo bi okvire ovoga izlaganja da vam prikazujem koncepcijske pojedinosti europskog monetarnog sustava u detaljima. Neka bude samo rečeno da je ECU - europska monetarna jedinica, valutna košarica napravljena od 12 različitih valuta članica stare Europske unije. Ona služi i u europskom monetarnom sustavu kao odnosna veličina za mehanizam tečaja valuta u EMS-u, kao račun u jedinica kod financijskih operacija kao i novčanih sredstava, obračunski instrument rezervi novčarskih banaka EMS-a u međusobnom prometu. Mora se također reći da je EMS koncipiran kao relativno izraženi sustav čvrstog tečaja, koji je u početku dopuštao samo tečajne oscilacije od maksimalno 2,25 % iznad, odnosno ispod određenog vodećeg tečaja. Tek u devedesetim godinama dogovorena je veličina oscilacije od plus/minus 15 posto. Danas je tek jezgra od 7 valuta,³ samo u području desetine

² 1997. Hrvatska: 3,7%, tj. manje nego Poljska: 18,5%, Estonija: 12%, Češka: 10%, Mađarska: 18%, Slovenija 9%

³ DEM, FRF, NLG, BEF, LUF, DKK, ATS

posto udaljena od onih vodećih tečajeva, koji su ugovoreni prije više od jedanaest godina. I njihova inflacija je bila u istom tom prošlom desetljeću u odmjerenom prosjeku⁴ čak malo ispod od DEM-a i CHF-a, dviju ne baš "mekih" valuta. Toj jezgri je u međuvremenu pristupila i "periferija" valuta koje posljednjih godina pokazuju dobre usporedne osnovne podatke. Zato očekujemo da će budući euro biti stabilna valuta, u koji bi jednog dana mogla i hrvatska kuna unijeti svoju tradiciju stabilnosti koja se razvija.

Naravno u ovom desetljeću prije svega 1993. godine, imali smo ozbiljne valutne turbulencije, koje su mnogo koštale srednjoeuropski gospodarski rast. Ali, one nisu utjecale na napuštanje EMU projekta, nego su još jasnije naglasile njegovu potrebu. I dalje trzavice signaliziraju postojeću potrebu za stabilizacijom, do koje nije moglo doći u okviru EMS-a. U povremenim mirnim razdobljima moglo se vidjeti da bi u najmanju ruku relativna tečajna stabilnost trebala biti dostižna.

Već u EMS-u je ojačala samosvijest za to da će Europska monetarna unija sa zajedničkom europskom valutom samo onda biti uspješna ako su njene članice što je moguće više homogene. Kako se u EGMU-u odlučuje konsenzusom, zajednička je valuta, euro, koncipirana kao čvrsta valuta, a sudionice su isključivo države koje pokazuju zadovoljavajuće stabilizacijsko-političke standarde i koje se izjašnjavaju za stabilno orijentiranu gospodarsku politiku. Stabilizacijsko-politička orijentacija svih novih članica EGMU bit će obvezatno vezana na kriterije i koncepte koji već važe za članice "prvog vala", a koje vaša zemlja, Hrvatska, već prihvatila prije pet godina⁵ od 5. listopada 1993. s uvođenjem programa stabilizacije. Podsjetimo se na tzv. **kriterije konvergencije** iz Maastrichtskog ugovora, koji se koncentriraju na sljedeće stabilizacijsko-političke činjenice: poboljšanje stabilnosti cijena, povećanu disciplinu u proračunu države, smanjenje državnog duga, veću kamatnu

⁴ 2,47%, DEM 2,61%, CHF 2,57%

⁵ listopad 1993. uvođenje programa stabilizacije

konvergenciju, sniženje kamatnih stopa kao i na visoku relativnu stabilnost tečaja prije pristupa EGMU-i. Za Hrvatsku se može reći da te kriterije, osim visine kamatnih stopa, bolje ispunjava⁶ nego neke članice EU-a.

Financijska politika kao i politika plaća (tj. tarifna politika) koje su također jako relevantne stabilizacijsko-politički, ostat će i dalje u budućoj Europi, kao i prije, u odgovornosti nacionalnih država. Gospodarska unija kao politička unija "šepa" još jasno iza napredne razine ambicija monetarne unije. U svakom slučaju, očekuje se da će, ukoliko europska monetarna unija u potpunosti ispuni stabilizacijsko-politička očekivanja, od nje proizići konstruktivni impulsi za integraciju i u ostalim političkim segmentima.

Europska središnja banka

Takav optimizam ne dijele doduše svi. Ali, ipak postoje nagovještaji za to da optimizam nije neopravdan. Koncept zamišljene ESB (Europske središnje banke), koja će vjerojatno pri samom početku EGMU-a od 1. siječnja 1999. postati aktivna Europska središnja banka, daje odgovarajuće nade za takva očekivanja.

Naime ESB preuzima jedinu nadležnost za novčanu i kreditnu politiku EMU-a. Ona će imati na raspolaganju statut koji osigurava prava naroda, a koji se usko naslanja na njemački savezni zakon o Bundesbanci, ali koji se neće moći kao ovaj lako promijeniti jednostavnim zakonom. Zadaća ESB-a je osiguravanje stabilnosti cijena. Svi ostali ciljevi bit će iza te zadaće kako bi mogla što bolje izvršavati svoju stabilizacijsko-političku funkciju.

ESB će biti neovisna od izravnih političkih instanci. Vladama je čak izričito zabranjeno davati direktive Europskoj središnjoj banci.

Nacionalne središnje novčane institucije, npr. Bundesbanka (Njemačka savezna banka), postojat će i dalje, ali one će u buduću biti dio "**Europskog sustava središnjih banaka**". Zbog toga, sve one prema uzoru na ESB moraju biti neovisne od političkih direktiva svojih vlada. Za mnoge države Zapadne Europe bilo je za to potrebno odvrćanje od dosadašnje tradicije, što je slučaj i za različite članice za pristup iz "čekaonice" za EU, odnosno EGMU.

Ne manje važno, na temelju takvih osiguranja vidimo da u doglednoj budućnosti euro ne prijeti nova opasnost od inflacije. U središnjem bankovnom savjetu postoje već razilaženja u mišljenjima o tome da li ćemo se suočavati s "opasnostima deflacije" ili ćemo imati "samo dezinflaciju". Nema sumnje, nedavna "**Azijska kriza**" pokazala je da nije zajamčen stalni rast svjetskog gospodarstva, da ga povećani zahtjevi na proizvodni potencijal brzo mogu urušiti. Tada se može srušiti kao kod domina, jedan kamenčić iza drugoga, jedno gospodarstvo može zaraziti drugo. Zato je to važnije da se u Europi uspostavi sam po sebi čvrsti okvir.

⁶ 1997. g. inflacija 3,6%; deficit budžeta 1,5% BIP-a; ukupna zaduženost 1996. g. 23% BIP-a, deflacija prema DEM od kraja 1994. g. do danas od 3,63 kune/DEM na 3,51; bez dugoročne stope na tržištu kapitala.

Osim toga, "Azijska kriza" nas je suočila s činjenicom da su porasli rizici svjetskog bankovnog sustava, unutar ali također izvan bilanci. - Bankovni sustavi suočeni su s daljnjim zahtjevima na upravljanja rizicima. Zbog toga smo u posljednjem desetljeću konfrontirani s pojačanim državnim okvirnim uvjetima za kreditne poslove, naročito intenziviranim odredbama nadzora banaka i pojačanim samopokrivanjem kreditiranja.

Za integraciju buduće veće Europe važne su i olakšavajuće mogućnosti jednog angažmana stranih banaka. I tu je vaša zemlja nekoliko koraka ispred tzv. zemalja u tranziciji srednje, jugoistočne i istočne Europe. Hrvatska se pokazala velikodušnom - nasuprot npr. Poljskoj ili Češkoj Republici - pri izdavanju odobrenja za poslovanje inozemnim bankama. Po momemu mišljenju radi se pri tome o konstruktivnom doprinosu inozemne bankarske participacije u povećanju djelotvornosti transformirajućeg bankarskog sustava. Dobro funkcionirajući bankovni sustavi su jedan od najesencijalnijih preduvjeta za uspjeh monetarne integracije u Europi.

To vrijedi, prije svega, za kreditno gospodarstvo zemalja članica Europske gospodarske i monetarne unije od samog početka (članica prve runde). Ona mora biti jamac za to da se omogući početak monetarne unije bez ikakvih tehničkih poteškoća. Za zemlje koje će tek kasnije pristupiti Europskoj gospodarskoj i monetarnoj uniji ta urgentnost (taj pritisak vremena) manje je izražen. Hrvatska mora, ipak, već danas početi s odgovarajućim pripremama. No, Hrvatska je, barem s našeg gledišta, to činila znatno intenzivnije nego ostali.

Pripreme Bayerische Landesbank

Bayerische Landesbank priprema se intenzivno već dulje vrijeme za planski početak novog sustava EGMU. Već 1995. godine je u tu svrhu osnovan *Projektni ured Euro*. Banka je svjesna da mora u svakom slučaju biti sposobna za djelovanje s bankarsko-tehničkog gledišta već od samog početka funkcioniranja monetarne unije početkom 1999. godine. Doduše, imat ćemo euro-novčanice i kovanice u svojim rukama tek pune tri godine kasnije, tj. od 2001. godine. Prošle godine u jednoj anketi koju smo proveli među njemačkim poduzećima, četvrtina njih odgovorila je da želi već od samog početka ovog prijelaznog razdoblja, u kojem će euro postojati samo kao knjigovodstvena vrijednost, a ne za gotovinska plaćanja, voditi svoje unutarnje knjigovodstvene sustave i bankovne račune u novoj moneti. Osmna poduzeća planira prijelaz na novu monetu nešto kasnije, za trogodišnjeg prijelaznog razdoblja. Znači, bili smo u pravu u procjenama da se moramo pravodobno pripremiti za korištenje eura, unatoč već postojećeg, ali svakim danom sve manjeg rizika moguće odgode EGMU-a. Nakon što su objavljeni najnoviji gospodarstveni rezultati, više ne vidimo nikakve prepreke za početak EGMU-a prema dogovorenom terminu.

Banka se već odlučila da od samog početka uvođenja monetarnog sustava uvede euro kao kućnu valutu u svim segmentima poslovanja. Od tog trenutka će euro istodobno postati osnovna valuta u svim europskim filijalama i kćerinskim podružnicama banke. To znači: knjigovodstvo financijskih transakcija, oročenja i zarada vodit će se prema

računima u našoj banci dosljedno u eurima, a isto tako učinit će i svi interni sustavi administracije i uprave. Klijent će imati puno pravo izbora između DEM i eura tijekom prijelaznog razdoblja od 1. siječnja 1999. do 31. prosinca 2001. Svuda gdje će se klijenti koristiti tim pravom, naša će banka početkom mjeseca siječnja iduće godine biti sposobna za poslovanje u obje valute. Klijenti će moći odlučiti da li će se njihovi računi voditi u DEM ili u euru. Težište našeg djelovanja na programiranju u vezi s eurom usredotočuje se trenutačno na područja primjene u transakcijskom poslovanju, knjigovodstvenom sustavu, obavljanju poslova u deviznom i novčanom prometu kao i poslovanju s vrijednosnim papirima.

Europsko tržište kapitala će se početkom sljedeće godine vrlo brzo integrirati. Burze će od početka 1999. godine raditi samo u euro-valuti, nove državne obveznice, dakle i njemačke savezne obveznice, bit će odmah izdavane u eurima, a stare će biti pretvorene u euro i cent (u Francuskoj: na zaokruženi euro). Ostale vrste obveznica mogu, a ne moraju biti pretvorene u euro. Npr. Republika Hrvatska će moći odabrati hoće li svoje obveznice u DEM i svoje obveznice u pezetama do njihova dospijeca ostaviti u starim valutama ili će ih pretvoriti u euro. Novo tržište kapitala, koje će se kod EGU od 11 članova vrlo vjerojatno približiti barem na području obveznica USA, daje i vašoj zemlji veće šanse od tržišta dosadašnjih frakcioniranih europskih valuta. Dionička društva će također svoj kapital preformulirati na euro. Već u sljedećim tjednima neki od njih planiraju promjenu s pojedinačne nominalne vrijednosti u DEM na tzv. kvotne dionice, koje se više ne vežu uz određenu nominalnu vrijednost. Neka dionička društva će već sljedećih godina možda uvesti i nominalne vrijednosti u euru, što je teži oblik prilagođavanja novom tržištu kapitala nego pojedinačna dionica. Računamo da će na tržištu dionica zbog EGMU-a doći do konjunktura, jer je upravo u Njemačkoj financiranje putem burze bilo relativno slabo razvijeno. Ulagачi će razmišljati u većim iznosima, umjesto 700 dionica u svojoj vlastitoj valuti stajat će od 1999. njemačkim ulagačima na raspolaganju oko 4000 u euru. Već je definiran i "Stoxx Index", koji anticipira novi prostor tržišta devizama.

EU i EGMU jesu i ostat će otvoreni sustavi, oni nisu nikakvi "closed shops".

Neće doći do trajne gospodarske i monetarne podijeljenosti Europe. Za to već brine postojeći sklop mogućeg približavanja na EU i EGMU. Naročito valja spomenuti instrument pridruživanja EU-u kao i povezivanje valuta u okviru EWS II s Europskom monetarnom unijom.

Također valja spomenuti i "Phare-program" Europske komisije, koja financijski potpomaže prvenstveno projekte reformi u upravi, obrazovanju, poljoprivredi i infrastrukturi u srednjoeuropskim državama. Vaša zemlja je početkom ove godine uvrštena u partnerski krug Phare-programa. Bez obzira na skromne financijske rezultate, ocijenili smo to kao jasan znak da se EU sprema Hrvatsku dugoročno prihvatiti kao punopravnog člana u svoj krug. Dugo smo čekali na takve geste i bolno su nam one nedostajale. Upravo ovo uključivanje u Phare-program je optimistički signal za Hrvatsku.

Prof. dr. Franjo Topić, predsjednik PEU BiH i
predsjednik HKD "Napredak"

TRIBINA

BOSNA I HERCEGOVINA - ZAGONETKA I SIMBOL

O nama samima ovisi položaj Hrvata u Bosni

Kako je u uvodu rekao prof. dr. Franjo Topić, ovoj temi nema kraja i zato nije slučajno izabran naslov da je BiH zagonetka i simbol. Možda nijedna naša tribina nije izazvala toliko zanimanje i mnoštvo pitanja kao ova. Iz vrlo zanimljivog predavanja i sadržajne rasprave, za prikaz u časopisu odabrali smo samo ključne misli ovog istaknutog intelektualca, teologa, predsjednika Hrvatskog kulturnog društva "Napredak" i predsjednika Paneuropske unije BiH.

- Kada dođu stranci, diplomati, novinari, intelektualci i drugi, svi se čude i ne snalaze se, a naš odgovor je da i mi mnogo toga ne razumijemo jer je Bosna još uvijek velika zagonetka. Kolika je važnost BiH u svjetskoj politici vidio sam i pri posjeti predsjednika talijanske vlade, koji je za desetak dana trebao ići u Ameriku. Rekao mi je da zna kako će prvo pitanje predsjednika Clintona biti, o tome što ćemo s Bosnom? Odgovorio sam da nisam političar i ne želim ulaziti u politiku. Ima ljudi koji su za to odgovorni, mjerodavni i zaduženi. No, ipak je pitao što ja općenito mislim o Bosni? A općenito o Bosni teško je govoriti. I danas neću držati predavanja, ali ipak moram podsjetiti na neke povijesne činjenice kako bismo o ovoj temi mogli razgovarati odmjereno, smireno, staloženo i argumentirano.

Započet ću Zenicom i uzrečicom "Nema boljih dana od Kulina bana". To je 12. i početak 13. stoljeća, a kasnije je ovo područje postalo kraljevstvo. Najvećim dijelom vladao je kralj Tvrtko, a Bosna je znatnim dijelom bila u granicama između Une i Drine. Sarajevo koje se nalazi na izvoru, vrhu rijeke Bosne ima svoju posebnu povijest i nije slučajno da se sarajevska nadbiskupija i danas službeno naziva i na latinskom i hrvatskom jeziku Vrhbosanska nadbiskupija. Crkva ima želju i tradiciju da čuva svoju povijest. Povijest često ljudi i zloupotrebljavaju, neki je možda i ne razumijevaju, želeći u njoj ostati ili joj se vraćati. Stoga je važno da Hrvati poznaju povijest, ali da se tu ne ostaje radi povijesti, nego da se iz nje pokušava razmotriti sadašnjost ili traži odrednica za budućnost. Samo da podsjetim na još neke značajne povijesne činjenice: godine 1463. dolaze Turci i njihovo Carstvo traje više od 400 godina. Nadalje, valja podsjetiti da se u Bosni pojavljuje ono sa čime se još mnogi ne slažu, a to je bosanska crkva. Jedan veliki povjesničar napisao je da kada ispod kože počeseš Čeha uvijek nađeš u situ? Nisam siguran da takvi slojevi još uvijek ne postoje i u Bosni, jer su ti bogumili, već prema tome kako ćemo ih zvati, tu negdje i taj humus povijesti, duhovnosti, slaže se i čovjek je naprosto određen i time. Svaki čovjek je određen svojom zemljom. Tu pokazuje važnost zavičaja, zemlje, humusa.

Za Bosnu je važan i dolazak Austro-Ugarske godine 1878., zatim iza toga slijedi prva Jugoslavija, te s Drugim svjetskim ratom slijedi komunistička Jugoslavija. Možda valja podsjetiti

da je na kraju prve Jugoslavije BiH bila podijeljena po banovinama. U Drugom svjetskom ratu velike i teške bitke odvijaju se isključivo na teritoriju BiH. I onda najnoviji povijesni događaji. Izbori 1990. godine. Nije loše podsjetiti da je tada u BiH živjelo 4,6 milijuna stanovnika, od kojih 42 posto Muslimana, 32 posto Srba i 17,4 posto Hrvata, a ostali su se izjasnili kao Jugoslaveni i druge narodnosti.

Kada je na referendumu 1. ožujka 1992. izglasana neovisnost BiH, sutradan su Srbi prosvjedovali; postavljene su barikade i pojavljuju se osobe sa crnim čarapama na glavama. Nedugo zatim, 6. travnja počinje rat. Nije vjerojatno slučajna podudarnost da se prije 6. travnja, slavio kao Dan tzv. oslobođenja, a sada je na taj dan počeo krvavi rat. Računa se da je bilo, bez srpskih žrtava, 200 tisuća mrtvih, milijun i pol izbjeglih, prognanih bilo unutar ili izvan BiH.

Imali smo nekoliko pokušaja mirovnih rješenja, od g. Curtlera -Portugalca koji je pravio neke provincije, a kasnije je to na neki način postalo službenim Vance-Owenovim planom. Predviđeno je 10 provincija koje nikad nisu uspostavljene, pa je to bila trojedina unija. Sada imamo tzv. daytonsku Bosnu koja se sastoji od srpskog entiteta i onog drugog Federacije BiH, u kojem bi Hrvati i Bošnjaci biti konstitutivni narod i oni bi s Republikom Srpskom tvorili zajedničku državu. Najveći je tu problem što nema stabilnog konačnog političkog rješenja, a bez toga nema ničeg ostalog, ozbiljnih investicija, ozbiljnog elana za obnovu zemlje kod svih naroda, tako da je to još uvijek negdje "u zraku".

Kao predsjednik HKD "Napredak", koje ima važnu ulogu u povijesti u ovom stoljeću unutar hrvatskog naroda kao i čitave BiH - čovjek sam po naravi pluralističan, bez obzira na svjetonazor. Svi smo fizički različiti, ali govorim o duševnom elementu, a na toj pretpostavci želimo svoje čuvati i njegovati i želimo također biti otvoreni prema drugima. Često je pitanje i kod nas i vani o tome što će biti s Hrvatima, kakva će biti Bosna? Moj odgovor je uvijek bio da će Bosna biti i što se tiče hrvatskog pogleda, onakva kakvi budemo mi. Koliko znam kao teolog, dragi Bog ne čini redovno čudesa nego samo izuzetno. Traži naše glave, ruke i sposobnosti i tek nakon toga možemo računati i na Božju pomoć. Ponavljam neka načela svoja, što vrijedi i za "Napredak" - Bosna je i hrvatska zemlja, hrvatski narod je jedan. Smatram da je opstanak Hrvata posebno u Bosni, (Hercegovina je ipak drukčija) hrvatski nacionalni interes, opći katolički i opći civilizacijski interes.

"Napredak" u smislu opstanka Hrvata radi izuzetno mnogo. Za ilustraciju navodim samo 80 koncerata u tri i pol godine rata, pod granatama, bez struje i vode i bez hrane. Nenormalno je, nepravedno i nelogično, upotrebljavam namjerno ove prejake riječi, da je papa Ivan Pavao II. 263 puta govorio o toj nesretnoj zemlji, a mnogima to kao da ništa ne znači.

To se nikada ne može zaboraviti. Ima nekih stvari u povijesti koje će ostati. Reći ću još nekoliko stvari za koje sam svjestan da su osjetljive i teške. Ljudi imaju različita mišljenja, pa i unutar hrvatskog korpusa. Jedna od stvari koja me boli, sada govorim u ime onih koji nemaju glasa i ne mogu doći, a osjećaju se poniženi i povrijeđeni, je ta da se mnogi Hrvati u Bosni osjećaju odbačenima i prekriženima i to od svojih što ih najviše smeta i boli, često jače od granate, glada i neimaštine. To prvi put govorim javno, a smatram da je i vrijeme da se to kaže, jer su mnoge stvari ostale sasvim nedokučive i nepoznate. Već sam govorio o zavičaju i sada ponavljam: zavičajem je nekako čovjek obilježen. Ovdje ima i umjetnika, pjesnika, književnika pa ću reći jednu pomalo opasnu poluteološku misao. Ako je točno ono što Biblija piše da je čovjek stvoren od zemlje, onda smo i mi stvoreni iz te svoje zemlje. Drago mi je da ovdje mogu pozdraviti g. Nikolu Kirigina koji je u Kaliforniji naš ugledni Hrvat i osnivač Hrvatskog svjetskog kongresa. Znam da se on dobro snašao i materijalno ali Kalifornija neće nikada biti njegova zemlja. Zavičaj je nešto više nego što je samo zemljopis, nego samo sentiment. Važno je znati. Tvrdim da svi ti ljudi, koji budu nasilno preseljeni, neće više nikada biti normalni ni svoji ni takvi kakvi jesu. Drugo, što bih također želio reći javno i na ovome mjestu je to što nas često, a to i "Napredak" doživljava, neki žele staviti u položaj da dokazujemo svoje hrvatstvo. To je stvarno ponižavanje ljudi. Ima puno slučajeva da se kod izražavanja, odnosno upotrebe nekih riječi i izraza (npr. pender) ljude ispravlja da to nisu hrvatski izrazi, a to ljude ubija, imaju komplekse, dok se s druge strane upotrebljavaju riječi koje nisu hrvatske (npr. ponistra) ali to se smatra hrvatskim izrazom. Ima ovdje puno germanizama, no kod toga se ne pravi problem nego kod ovih ljudi iz Bosne. Zbog svega toga oni imaju kompleks, naročito oni koji nemaju dovoljno snage, otpora, ideja i vizija da to raščiste i ispravlja, te se osjećaju jadno. Znamo dobro tko je vodio politiku ranijih godina, ne Hrvati nego Baltić i Dragosavac, to je tako bilo, naprosto se željelo nacionalno brisati, a govorilo se da je to riješeno pitanje, da to nije važno. Međutim, bratstvo i jedinstvo se pokazalo kao vrlo neprirodno. Još želim nešto reći što nas dugo peče i boli, a mislim da je vrijeme da se kaže. Sada se Hrvatska zaokružila i treba pristupiti rješavanju pitanja BiH. Većina Hrvata iz Bosne su se do nedavna bojali reći tko su, a

danas se mnogi boje reći odakle su. Prijatelji dragi, previše sam strpljiv, pretaktičan i pretolerantan, nisam to do sada rekao nigdje, ali sada u Zagrebu namjerno govorim: ni jedan suvremeni hrvatski pjevač nema ni jedne pjesme o Bosni. Najgori ili najbolji pjevač ima barem nekoliko pjesama o Dalmaciji, što je normalno. Ono o čemu se ne pjeva ne može se sačuvati, ono što se ne voli o tome se ne pjeva, a ono što se voli ne može se izgubiti.

Ja imam kruh za čitav život osiguran, nemam vlastitu obitelj i vrlo mi je lako živjeti ali znam što ljudi sve proživljavaju i tamo i ovdje, te izbjeglice

po svijetu. Sada se njima "utuvalo" u glavu da neće živjeti tamo gdje nije hrvatska vlast. Tako brzo zaboravljamo da devet stoljeća nije bilo hrvatske države i da se nije živjelo pod hrvatskom vlašću, a ipak se živjelo, ipak se očuvao hrvatski identitet. A sada se ljudi sele u Njemačku ili Novi Zeland, kao da je tamo Hrvatska. Kad sam nedavno bio u Novom Zelandu na tribini to sam im i rekao. Imaju, doduše, gradonačelnika Hrvata, dogradonačelnika, svoje škole, ali to nije Hrvatska. Mi u BiH nismo stranci, to je i naša zemlja, mi smo i konstitutivni narod, a bit ćemo uvaženi koliko si sami "uzmemo". Nitko nam ništa neće dati, sloboda se osvaja. Ne poklanja nitko ništa nikome, ni rođeni brat, to je prirodna činjenica. Ništa samo ne dode, ništa ne pada s nebesa nego se treba boriti, ništa nije lako.

Organizirali smo koncerte, izložbe i tiskali knjige. "Napredak" sada izdaje šest listova, ima Radio Vrh Bosne, koji je najveći nedržavni hrvatski radio na svijetu i šire. Napredak je direktno ili indirektno ni s kakvim sredstvima, (nemamo nikakvih stalnih izvora) otvorio 200 radnih mjesta, a to nije malo. Nikome nisam rekao da ostane, ako nema gdje stanovati i što jesti. To je ne samo neka sociološko-ekonomska kategorija nego i vjerska kategorija samo je krivi pogled, ako nam je materijalna strana važnija i ona nam je cilj, a ne sredstvo i ako smo spremni pogaziti sve da se dokopamo do materijalnoga, to je krivo. Bez krova i kruha se ne može živjeti, ostalo je sve smiješno i iluzorno. Ima još jedna stvar koju bih želio iznijeti. Često sam slušao ovdje i putujući po svijetu među našim ljudima, Hrvatima, da se ne može u Bosni živjeti. Često oni koji nisu ni vidjeli Bosne, uvjeravaju da se ne može živjeti, a ja živim s milijun problema i više, ali živim. Između istine i doživljene istine velika je razlika. I, da završim, Hrvati su još prije rata znatno više štedjeli, daleko najviše intelektualaca imamo, imamo i potporu hrvatske države, imamo Katoličku crkvu koja je ipak značajna snaga i mogla bi biti važan adut u budućoj sudbini Hrvata u Bosni.

Dr. Topić zaključio je svoje izlaganje napomenom: "Smatram, usprkos svemu i svim problemima s kojima smo suočeni, kao što je to Matoš govorio u doba Banovine Hrvatske - hrvatska stvar ne stoji tako loše. Ali, molim vas da nam ne dajete samo verbalnu podršku. Kakav će položaj Hrvata biti u Bosni, ovisi ponajprije o nama samima, o tome koliko se za tu hrvatsku stvar izborimo sami.

Milan Blažeković, režiser
Sunčana Škrinjarić, književnica

Tribina

DUGOMETRAŽNI CRTANI FILM KROZ DJEČJU KNJIŽEVNOST HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA

Utemu je uveo Goran Ante Blažeković, koji je rekao da tema nije intrigantna ni dnevopolitička, ali je značajna za državu Hrvatsku, za njezinu kulturu i umjetnost, za kinematografiju i književnost.

Kad kažemo "hrvatski dugometražni crtani film", a pritom prećujemo ili preskočimo riječ "dugometražni", ništa nam ne izgleda posebno značajno, jer je tradicija i slava hrvatskog "kratkometražnog" crtanoj filma već tako poznata i uobičajena, a kratkometažni je film barem zbog jeftinoće u odnosu na dugometražni raširen u svim ili mnogim državama i narodima. No, ako se usredotočimo na riječ "dugometražni", to je već nešto sasvim drugo. Zbog svoje monumentalnosti i fabule to već asocira na Walta Disneya, na Hollywood i slično, a to je normalno za velike države, kao recimo SAD, no za male kinematografije, države i narode to uopće nije uobičajeno. Hrvatska i njezina kinematografija u tom su pogledu stanoviti kuriozitet, na što kao nacija zbilja možemo biti ponosni. U zadnjih desetak godina, od kojih četiri izrazito ratne, Hrvatska je zahvaljujući talentu i entuzijazmu autora dobila čak tri dugometražna crtana filma, moglo bi se reći "diznijevskog" tipa i to filmove "Čudesna šuma", "Čarobnjakov šešir" i "Čudnovate zgode šegrta Hlapića" i u tom pogledu stala uz bok kulturno, a pogotovo financijski jačim kinematografijama, državama i narodima.

Taj nacionalni kulturni uspjeh dobiva još više na težini, jer su ti crtani filmovi stvarani na temelju dokazanih hrvatskih vrijednosti, na temelju hrvatske dječje književnosti. Tu je najprije Ivana Brlić Mažuranić, koju su zvali "hrvatski Andersen" i čiju šezdesetu obljetnicu smrti obilježujemo ove godine i na tribini nazočna suvremena hrvatska književnica Sunčana Škrinjarić.

Gospođa Sunčana Škrinjarić je poznata hrvatska pjesnikinja, prozna spisateljica i scenaristica. Članica je Društva hrvatskih novinara i Društva hrvatskih književnika. Napisala je brojna književna djela, od čega veliki dio za djecu. Njezina djela izvodi Zagrebačko kazalište lutaka i druga lutkarska kazališta, sve do Švedske. Napisala je veliki broj lutkarskih, radio i TV igara i scenarija za Hrvatsku radioteleviziju. Po njezinom je scenariju snimljen prvi hrvatski dugometražni crtani film "Čudesna šuma", a dala je ideju i za drugi "Čarobnjakov šešir".

Gospođa Škrinjarić je govorila o nastaja-

nju njezinoga scenarija za film "Čudesna šuma", na koju je zamisao došla preko njezinog romana "Slikar u šumi". Govorila je o poteškoćama stvaranja scenarija za film kao potpuno drugačiji medij od književnosti, gdje je naglasak ne na riječi nego na vizualnosti, pogotovo kad se to radi prema književnom djelu. Osim toga, nužno dolazi do skraćivanja u odnosu na književni predložak, što nju kao književnika "boli", no prihvaća to kao neminovnost, jer filmski medij ne može podnijeti književnu širinu.

projekte nastala i tri hrvatska dugometražna crtana filma, od kojih je treći "Čudnovate zgode šegrta Hlapića" bio ove godine nominiran kao hrvatski kandidat za filmsku nagradu "Oscar".

Gospodin Milan Blažeković je u svojem izlaganju govorio o nastajanju tri spomenuta crtana filma. Osim njegove zamisli i velike volje da Hrvatska dobije svoj dugometražni crtani film, želio je da hrvatska mladost "od sedam do sedamdesetsedam" preko crtanoj filma upozna hrvatsku dječju

Ona se osim toga nada, da film ili u ovom slučaju dugometražni crtani film, može pridonijeti i popularizaciji književnosti. Naglasila je, da ju je u priči o "čudesnoj šumi", njezinim bićima i slikaru puno inspirirala ekologija, zaštita prirode. Na koncu svog izlaganja gospođa Škrinjarić je veoma upečatljivo pročitala neke dijelove iz svojeg romana "Čudesna šuma".

Gospodin Milan Blažeković je režiser, animator, autor i crtač likova (karaktera) u crtanim (animiranim) filmovima. Već je u školskim danima počeo raditi u crtanoj filmu i to u Zagreb filmu, najprije pod vodstvom Waltera Neugebauera, gdje je bio među najmlađim crtačima. Kasnije je to postala poznata zagrebačka škola crtanoj filma. Napravio je puno vlastitih kratkih crtanih filmova i dobio mnoge nagrade, no ni jednu u Jugoslaviji, nego sve po svijetu. Suradivao je kao animator i crtač karaktera na Hrvatskoj radioteleviziji, kao u serijama "Bistrooki", "Zlanta nit", "Velika i mala pričaonica". Uzor mu je vazda bio Wald Disney. Kad je počela kriza u Zagreb filmu, napušta ga i prelazi u Croatiafilm, gdje stvara studio za crtani film u kojem su uz manje

književnost i dobije humanističku i etičku poruku. Kroz sva se tri filma provlači teza o pobjedi dobra nad zlom, pa filmovi imaju i stanovitu pedagošku notu. U "Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića" vidi se i osjeća nacionalni "štih", no ipak priče sva tri filma su tako općeljudske i svestremenske, da su prihvatljive za svu djecu svijeta i danas i u budućnosti. Zato su "Čarobnjakov šešir" i "Čudnovate zgode šegrta Hlapića" sinhronizirani na svjetske jezike i gledaju se u svjetskim kinima, pokazujući doprinose hrvatskog filma svjetskoj kulturi. Gospodin Blažeković je govorio i o teškoćama koje su pratile nastajanje tih filmova, od financijskih do ratnih, a opisao je pomalo kako tehnički nastaje crtani film. Na njemu radi stotinjak ljudi od autora likova, preko raznih faza, preko scenografa do snimatelja i montažera. Mukotran i složen, znači i skup posao. Treba jedan pokret, koji se stvara iz mnoštva odvojenih slika, opet pretvoriti u uvjerljivi pokret i tako dalje. Najavio je i mogućnost stvaranja svog četvrtog dugometražnog crtanoj filma prema djelu Ivane Brlić Mažuranić "Priče iz davnine".

Goran Ante Blažeković

Susret

Ante Zaninović,
režiser, scenarist, crtač, animator i prozni pisac

ANTE ZANINOVIĆ - HRVATSKI TOLKIEN

Najbolji dani zagrebačke škole crtanog filma vežu se uz ime A. Zaninovića. On je uz Grgića i Kolara koautor prve serije svima znanog *Profesora Baltazara*. Debitira filmom *Truba*. Nagrađivani su mu filmovi *Krava na granici* (63. g.). U Chicagu i Veneciji nagrađen je njegov film *Maestro Koko* (69. g.), u Londonu film *Orupama i čepovima*, *Dezinfekcija* u Beču i Ottawi. Njegovim najboljim djelom smatra se film *Zid* (65. g.) - nagrade u Londonu, Bergamu, Locarnu, Mamaji, San Franciscu i Beogradu) - crnohumorna priča o prirodi ljudskih pothvata i društveno životne prakse.

Okušao se i u kratkometražnim igranim filmovima (*Vikend* iz 72. g.) - film o susretu triju generacija, te nagrađenim filmom *Dobro jutro sine* o događanjima pred smrt jednog starca (Z. Rogoza).

I osobno pogođen raspadom "Zagreb filma", umirovljen i okružen ratnim događanjima početkom devedesetih iz svog malog stana gledajući Zagreb, okreće se svojoj staroj ljubavi - pisanju. Piše pjesme ali kao dobar scenarist radi i strategiju za ozbiljniji pristup pisanju romana.

Kao istinski hrvatski rodoljub i čovjek koji je sudbinom vezan za Zagreb, za 900-tu godišnjicu ovog grada poklonio mu je najljepši poklon, svoj roman "**Pero u jantaru**" - Legende o Zagrebu.

Knjiga temeljena na arheološkim nalazima, povijesnim činjenicama i maštanjima samog autora raspon je povijesti Zagreba od 10.000 godina pr. Krista do ovih naših dana Domovinskog rata.

Nije prošlo ni dvije godine, a autor se predstavio i s drugim rukopisom - svojim novim romanom "**Gesak**" koji se ponovno sadržajno veže uz Zagreb i Hrvatsku. Tu je daleko veći pomak u irealni svijet, a riječ je o izmišljenim bićima, koji doduše nalikuju na ljude - ali su fizički mnogo manji, životvorniji i žilaviji i žive po nekoliko stotina godina. Zaninović ih nigdje ne naziva patuljcima već tulima (naziv je izveo iz svoje igre riječi: *patuljci - patuli - pa-tuli*, pri čemu PA znači Europa

te su onda patuli - europski tuli).

Glavni je junak ove književne umjetnine Gesak, pripadnik tulija čiju genezu i povijest autor potanko izlaže.

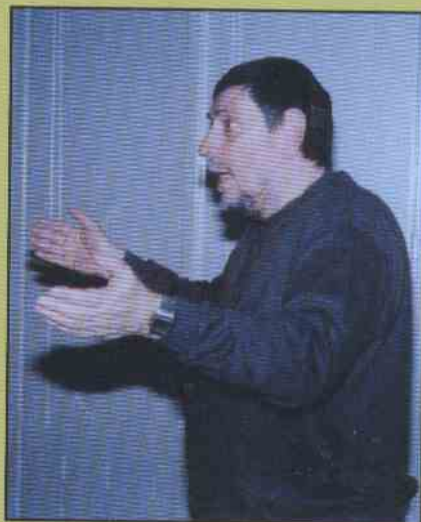
Osebujnost romana vidljiva je već iz samog sadržajnog kazala. Djelo danas neuobičajno po opsegu s gotovo 600 stranica te tri knjige i sedam priloga. Naslovi tih triju knjiga (*Korijen, Biljka, Plod*) simbolični su i nagovještaju autorovo stremljenje prema prirodi i prema povijesti te svjetonazoru koji se temelji na shvaćanju povezanosti živog i neživog svijeta.

Zanimljiva je to priča o tulima koji žive okruženi biljnim i životinjskim svijetom u stalnoj opasnosti od grabežljivaca i zlih ljudi.

Provodič kroz ovu knjigu je svećenik Antun Strpetić, autor zamišljene knjige *Vita tulorum* (Beč 1700.). Taj znanstvenik, proučavatelj i prijatelj tula veza je realnog i irealnog.

Ovom zanimljivom književnom tvorevinom Zaninovića s pravom možemo nazvati hrvatski Tolkien?

Kao što je i Tolkienov roman postao izvrstan scenarij za film - vjerujemo da će i djela Ante Zaninovića jednog dana biti i na filmskom platnu. Jer kako kažu recenzenti, ipak se u proznom piscu i književniku prepoznaje autor animiranih filmova.

Željko Obad

Događanja

DODJELA POČASNOG DOKTORATA ZNANOSTI

Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku
Njegovoj Visosti Dr. sc. Ottu von Habsburgu

U prisustvu visokih uzvanika iz javnog, političkog, kulturnog i duhovnog života, iz zemlje i inozemstva, a posebno velikog broja rektora sveučilišta Podunavskih zemalja, na dan Sveučilišta J. J. Strossmayera 26.5.1998. g. Rektorica Sveučilišta prof. dr. Gordana Kralik uručila je počasni doktorat znanosti Njegovoj visosti Nadvojvodi dr. Ottu von Habsburgu.

Ovo mlado hrvatsko sveučilište u stjecištu Drave, Dunava i Save dobilo je novog počasnog doktora znanosti, koji uz slavenske nobelovce ovog Sveučilišta, manifestiraju ulogu i značaj ovog Sveučilišta u nacionalnoj i europskoj tranziciji 20. za 21. stoljeće.

Zbog iznimnog javnog i znanstvenog doprinosa dr. Otta von Habsburga u životu Republike Hrvatske djelatnici Pravnog, Ekonomskog i Građevinskog fakulteta, prof. dr. Vladimir Srb, prof. dr. Dražen Barković i dr. Mihajlo Biglbauer, arhitekt, a članovi Hrvatske paneuropske unije, postaju inicijatori, autori i promotori ideje o dodjeli počasnog doktorata ovog Sveučilišta, kojeg je Povjerenstvo za dodjelu počasnog doktorata visoko ocijenilo, a Senat Sveučilišta J. J. Strossmayera s osobitim zadovoljstvom prihvatio uz sljedeće obrazloženje:

“Djelatnost predložnika u svim je svojim bitnim elementima trajno bila usmjerena na kreiranje identiteta i kontinuiteta matičnih zajednica naroda u okviru Europske zajednice. I okviru tako koncipirane globalne aktivnosti posebno se ističe njegov doprinos nacionalnoj promidžbi hrvatskog naroda i hrvatskog gospodarskog, kulturnog i duhovnog bića tijekom i nakon domovinskog rata posebice na području državotvornog uobličavanja i vraćanja Hrvatske u sigurnosni i demokratski, europski civilizacijski krug na prijelazu 20. u 21. stoljeće.

Osnivanjem Hrvatske paneuropske unije 1991. g. svojim djelovanjem maksimalno doprinosi borbi hrvatskog naroda protiv velikosrpske agresije.

Posebno je zamjetna njegova aktivnost s tim u svezi u Europskom parlamentu, za što ga Predsjednik Republike nagrađuje odličjem Velereda kralja Zvonimira s lenom i Danicom.

Iznimno vrijednim ocjenjuje se Predloženikovo djelovanje i osobni doprinos mirnoj reintegraciji Slavonije, Baranje i hrvatskog dijela Srijema u nacionalni i internacionalni korpus, kao i njegova angažiranost na utemeljenju trajnog simpozija u okviru “Zaklade za rur-urba-

nu ravnotežu Slavonije, Baranje i Srijema”, sa sjedištem u Osijeku, čiji je počasni predsjednik Znanstvenog vijeća, a slijedom toga i doprinos iniciranju sustavnih istraživanja, čiji će se rezultati prezentirati svake 2 godine”.

Svoju izvanrednu ljubav prema Hrvatskoj i svim europskim narodima, koji se bore za gospodarski, kulturni i duhovni civilizacijski identitet i kontinuitet naslijeđa u 3. Tisućljeću, kao znak raspoznavanja europskog civilizacijskog kruga u odnosu na druge civilizacije, Predložnik je nadahnuto obrazložio u svom nastupnom govoru pod inspirativnim naslovom:

“Europa 2000. i Hrvatska”:

“Sveučilište u Osijeku je jasan dokaz da Hrvatska nije, kako to neki birokrati i vlade pojedinih država uvijek iznose i ističu, dio Balkana i Istoka, nego neodvojiv dio

Bratislava

PANEUROPSKI SKUP U BRATISLAVI

zapadne kulture. Prekrasne građevine i kulturno povijesni spomenici u Hrvatskoj govore o njezinoj povezanosti s Venecijom, a posebice s Austrijom i Mađarskom. Tko god putuje Hrvatskom ulazeći u državu s onu stranu Vukovara prepoznaje razlike Zapadne Europe i Balkana. Onaj pak koji to ne uočava vjerojatno je zaslijepljen poput nekih političara koji Hrvatsku smještaju u područje zapadnog Balkana.

Određene međunarodne kapitalističke organizacije nastoje vršiti politički pritisak na Hrvatsku i to ne samo pokušajima preuzimanja kontrole masmedija, nego i vlastitim špekulacijama koje mi u Europi nastojimo spriječiti uvođenjem eura. Međunarodnim špekulacijama, tj. njihovoj opasnosti do sada se nije pridavala velika pozornost, zaboravljalo se koliko je malih država nastalo pod okriljem UN od kojih su neke tako male i slabe da se njima vlada izvana.

Postoje pritisci na političku vlast u Zagrebu. Najbolji dokaz su međunarodni pritisci na Hrvatsku - pokušaj u smislu udaljšavanja Hrvatske od Vijeća Europe.

Danas trebamo jaku i samosvjesnu Europu. Za to imamo ljude i sredstva, ali nama još uvijek nedostaje političke volje koja nam je potrebna za rješavanje problema u Bosni i na Kosovu.

Iz toga razloga je članstvo u Europskoj uniji važno i žurno ne samo za Hrvatsku nego jednako tako i za samu Uniju. U stvari, želimo Europu koja neće biti poput susjednih nam velesila, nego Europu koja ide vlastitim putem. Najbitnije je u tom smislu održavanje našega jezika i naše kulture, a to su područja na kojima je Hrvatska dosta postigla. Najbolji su dokaz tomu istaknute ličnosti poput biskupa Štrossmayera. Danas je za hrvatski narod odlučujuće, a u to se možemo uvjeriti i na licu mjesta, ne gubiti nadu i usprkos velikim gospodarskim poteškoćama ići dalje. U ovoj se zemlji danas osjeća atmosfera koju smo proživljavali u Njemačkoj u vrijeme nakon 2. Svjetskog rata. Bilo je to također vrijeme siromaštva, ruševina, no ljudi su usprkos tomu išli dalje i bili preteče njemačkog čuda. Ja vjerujem u hrvatsko čudo.

I s motrišta Europske unije jedno nam mora biti jasno: nema cjelovite Europe bez Hrvatske “.

Na svečanom domjenku poslije održane promocije počasnog doktorata svi uzvanici i gosti imali su rijetku priliku i zadovoljstvo čestitati Njegovoj visosti na prvom hrvatskom, a 17. počasnog doktoratu znanosti.

Posebno je bio dirljiv govor podpredsjednika Sabora R. Hrvatske Vladimira Šeksa na svečanom ručku o Nadvodji Ottu von Habsburgu kao osvjedočenom prijatelju hrvatskog naroda, a još plemenitiji odgovor dr. Otta von Habsburga zašto voli Hrvatsku, zašto vjeruje u hrvatsko čudo i kako će se - dok god bude mogao - boriti za interese i mjesto Hrvatske u Europskoj zajednici naroda.

*Dr. Mihajlo Biglbauer, arhitekt
predsjednik Ogranka HPEU*

Na poziv paneuropskih prijatelja iz Slovačke Republike sudjelovala je naša hrvatska delegacija na susretu u Bratislavi 3. i 4. travnja 1998. godine u sastavu dr. Tomislav Živković i Nevenka Nekić, prof. Tema skupa bila je: **“Slovačka Republika i europske integracije”**. Sam redoslijed zbivanja bio je sljedeći: U deset sati 4. travnja skup je otvorio predsjednik Slovačke PEU gosp. dr. Anton Neuwirth, slijedio je godišnji izvještaj Vladimira Mazura, dopredsjednika Slovačke PEU, a potom financijsko izvješće i diskusija. U jedanaest sati nastupio je glavni gost-predavač gospodin Bernd Posselt, dopredsjednik Internacionalne PEU i zastupnik u Europskom parlamentu u Strassburgu. U poslijepodnevnom radnom dijelu predavač je bio gosp. Jan Figel, zastupnik u Slovačkom parlamentu, a iza predavanja uslijedila je diskusija.

U ime hrvatske delegacije u kratkom pozdravnom govoru Nevenka Nekić je rekla: pozdravljajući predsjedništvo SPEU i sve nazočne prijatelje u ime Hrvatske, željela je uspjeh u radu i čestitala gosp. Neuwirthu na počasnog doktoratu. Izrazila je zadovoljstvo da se nakon dugog niza godina nalazi u prijateljskoj zemlji s kojom su Hrvati kroz mnoga stoljeća uvijek održavali dobre odnose. U Slovačkoj živi od davnine mnogo Hrvata i ova zemlja postala im je druga domovina. Te selidbe dogodile su se još u vrijeme turskih ratova i neka sela sačuvala su se do danas. Najpoznatiji je primjer selo Hrvatski Grob. Tako su zajedničke sudbine Slovaka u Hrvatskoj i Hrvata u Slovačkoj povezale ova dva srednjoeuropska naroda. Slovaci u Hrvatskoj imaju brojna sela i njeguju svoju tradiciju, kulturu i umjetnost. Zanimljiv je slučaj slovačkog pisca Martina Kukučina koji je živio dugo na hrvatskom otoku Braču, u mjestu Selcima i tu napisao niz romana, a najpoznatiji je “Mati zove” u kojem toplo opisuje hrvatsko iseljništvo. Istakla je da smatra kako su to temelji pravih paneuropskih okvira, kako su naša dva naroda upravo duša te srednjoeuropske tradicije.

U Primacialnoj palači nastavljen je rad nastupom Bernd Posselta te završnim referatom. Jana Figela. On je ukazao na neke povijesne uzroke ovog sadašnjeg položaja Slovačke, njenu sudbinu da uvijek pripada nekoj drugoj zemlji i da se konačno prvi puta pruža šansa za istinski samostalni život.

*Nevenka Nekić, prof.
dopredsjednica HPEU*

Trier

IZVJEŠĆE O XXIV. PANEUROPSKIM DANIMA U TRIERU

Na ovogodišnjem proljetnom zasjedanju PANEUROPE u njemačkom drevnom gradu Trieru od 8. do 10. svibnja 1998. godine bilo je nazočno 17 delegacija iz isto toliko zemalja. Sudjelovala je također i hrvatska delegacija u čijem sastavu su bili: predsjednik HPEU dr. Mislav Ježić, veleposlanik RH u Bonnu dr. Zoran Jašić, gosp. Stjepan Šulek, savjetnik pri Hrvatskom veleposlanstvu u Bonnu, gđa Ivana Ježić, gđa Nevenka Nekić, prof., dopredsjednica HPEU, dr. iur. Ivan Perković i dipl. ing. Krešimir Veble. Gospoda Perković i Veble članovi su Ogranka HPEU iz Karlovca.

Zasjedanje je počelo svečanim otvorenjem na kojem su govorili predstavnici grada Triera, pokrajinski zastupnici za PEU; glavna predavačica bila je Ursula Schleicher, dopredsjednica Europskoga Parlamenta i bivši predsjednik Europskoga parlamenta Pierre Pflimlin, dok je završnu riječ dao Siegbert Alber-predsjednik PEU Njemačke. Domaćini su se pobrinuli da sve to prati glazba-Consortium musicum Trier.

U subotu 9. svibnja susret se odvijao u tri seminara. Prije početka rada u seminarima održano je u Konstantinovoj bazilici evanđeličko jutarnje bogoslužje. Teme seminara bile su sljedeće: Paneuropa: kulturna revolucija u globalnom selu; Rusija, Turska, Sredozemlje, gdje su krajnje granice Europe?; Unutarnje reforme, vanjska snaga- čini li to Europu suverenom? O temama su govorili brojni ugledni političari i znanstvenici, među kojima je bilo trinaest članova EP u Strasburgu.

Glavni naglasci u referatima odnosili su se na ravnotežu između nacionalnog i zajedničkog unutar ujedinjene Europe, kvalitetu reformi, kao i granična pitanja.

Predavači su se zalagali za nacionalni suverenitet i povezivanje u centralni sistem, ali uz dužno poštovanje kompetencija suverenih država. Ovo je osobito istakao Volker Schimpff, član Saskog parlamenta, dodavši da narodima moramo ostaviti njihove nacionalne težnje, himne (naveo je primjer kako se njemačkoj himni prigovara da je nacistička, a ona seže u trinaesto stoljeće), što će jedino dati Europi dušu. *Europa će biti raznolika, ili je neće biti, zaključio je.* U svezi pitanja kompetencija zastupnika u EP rečeno je da ih oni nemaju dovoljno, upravo kao ni zajednički organi u EU. Tako je naveden primjer Ustavnog suda EU koji nije mogao spriječiti izvoz engleske govedine jer su organi Engleske bili iznad ovoga suda. Stoga treba pojačati i infrastrukturu EU kao i njene kompetencije. Jedno od pitanja bilo je i pitanje zajedničkih vrijednosti koje bi povezivale narode Europe. Svjesni da postoji kriza morala i utjecaja u Europi, ističu se ponovo kršćanski principi i vrijednosti kao jedini koji bi mogli okupiti Europu.

U popodnevnom zajedničkom zasjedanju osobito su se istakli nastupi B. Posselta i dr. Otta von Habsburga. Bernd Posselt, član Europskog Parlamenta istaknuo je da dani zasjedanja PEU nisu slučajno izabrali Trier -kad ne bismo imali glavni grad Europe, predložio bih Trier. Taj drevni grad rimski, kršćanski, u kojem je zastao i sveti Bonifacije, danas je jedan od najeuropskijih. Tu živi onaj duh koji je potaknuo rušenje komunizma, željezne zavjese i paneuroppljani su bitno tome pridonijeli. Istaknuo je između ostalog da je arogancija vjerovati kako netko ne može biti Europljanin. Potrebna je demokratska osnova i onda nema problema da se od Kosova do Ukrajine svi nađu u zajedničkoj Europi. Drugi problem koji je predavač osvijetlio je temelj na kojem počiva Europa. Po

njegovu mišljenju to je obitelj. Ako razbijemo obitelj, Europa teško da će preživjeti. U nastavku izlaganja dotaknuo je pitanje suvereniteta Europe. To nije centralizam i birokracija, nego disciplina i poštovanje, isključenje nasilja, garancija prava čovjeka, vrijednosti njegovane kroz stoljeća moraju biti osnažene. Moral i sigurnost moraju dominirati nad uskim interesima, u suprotnom će se otvarati ratne zone kao danas u Kosovu, jučer u Bosni i Hrvatskoj. Stoga će se poslati u svijet **Trierski apel** sa ovoga skupa kako bi Europa znala kako spriječiti zlo. Naša paneuropska nastojanja i prije su nastojali protivnici sprječavati, ali mi se nadamo da ćemo uspjeti.

Otto von Habsburg, predsjednik PEU, istaknuo je u svom nastupu kako je PEU organizacija koja nema puno pisanih planova i administracije, ona ima jedan jasan cilj i vrijednu misao koja može trajati i tisuću godina i u tome je njena najveća vrijednost. Ako ostaneš na pravim principima, ne treba stvarati novu organizaciju ni stranku, ne trebaju nam nove vrijednosti, dosta su nam stare. Političari koji se povode za trenutnim situacijama prilagođujući svoje stavove i moralne principe, u povijesti griješe. Najbolji primjer su izjave velikih političara onoga vremena koji su davali komentare oko ujedinjenja Njemačke tvrdeći da je to nemoguće, samo tri mjeseca prije toga događaja. Zaboravili su na moralnu dužnost političara i prava naroda. Kako što bolje i lakše povezati Europu prateći njene postojeće vrijednosti? Ovdje bi kulturne vrijednosti morale biti naglašene, svaki narod treba isticati i njegovati svoju umjetnost, svoju npr. narodnu glazbu. Zanimljivi je primjer iznio dr. Habsburg: Hrvatska TV svira neku američku melodiju u vrijeme dok daje prognozu vremena. Zato je on pisao HTV da se u to vrijeme može i treba emitirati naša narodna glazba koja će nas predstaviti Europi. Kako poboljšati komunikaciju u EP? Treba napustiti marksističku terminologiju, ne govoriti o zemljama u tranziciji, nego o oslobođenim zemljama koje su bile silom prodane u Jalti. Kako se oduprijeti negativnim utjecajima izvana? Tragika je Europe da ubija milijune svoje djece. Dr. Otto von Habsburg iznio je svoje polemike oko toga problema u EP i naveo primjer kako je u raspravi s kolegom iz Velike Britanije morao braniti svoj princip koji onaj nije mogao prihvatiti. Dr. Habsburg je odgovorio da žali zbog toga, ali to ne znači da će on prestati zastupati tu ideju. Stoga Habsburg ističe da je upravo glavna odgovornost i sudbina naše zajednice u rukama svakog pojedinca, jer svatko može biti diskriminiran ili diskriminirati drugoga. Roditelji moraju dobiti pravo da glasuju umjesto djece, sigurnost ne može garantirati samo NATO, nego moral i principi: ako ljubimo Boga, sve je dopušteno. Na kraju izlaganja predavač je istaknuo veliku negativnu promjenu protiv Hrvatske ovoga trena kao primjer novih pogrešaka kojima se nastavljaju pritisci onih istih političara kojima je Jugoslavija još uvijek na srcu.

Zasjedanje je završeno u nedjelju, 10. svibnja svetom misom u katedrali koju je predvodio sarajevski biskup Pero Sudar.

Nevenka Nekić, prof.
dopredsjednica HPEU

Luxemburg

SASTANAK PREDSJEDNIŠTVA MEĐUNARODNE PEU U LUXEMBURGU

10. svibnja 1998. sastalo se Predsjedništvo Međunarodne PEU u Luxemburgu u zgradi Europske komisije Jean Monnet. Sastanak je započeo izvješćem predsjednika MPEU

dr. Otta von Habsburg o političkoj situaciju u EU i aktualnim zadacima PEU. Naglasio je pritom potrebu rada na proširenju EU i na reorganizaciji njenih tijela. Slijedilo je izvješće glavnoga tajnika grofice Walburge Douglas koja je prikazala rad međunarodne središnjice i svih ogranka. Izvijestila je i o radu na osnivanju albanskoga ogranka. Slijedila su izvješća članova Predsjedništva iz kojih se moglo saznati o uspješnosti skupa Mladeži francuske PEU o euru u EP na dan Europe, koji se održao pod pokroviteljstvom počasnoga predsjednika francuske PEU J. Chiraca; zatim o promjenama političke klime u Velikoj Britaniji, naročito u Škotskoj; o pripremama za Srednjoeuropsku svečanost PEU u Beču u lipnju; o radu švicarske PEU na organiziranju Susreta Coudenhove-Kalergi u Gstaadu 1999.; o radu paneuropske intergrupe u EP i o izvješćima Tindemansa i Spencera o sigurnosti i obrani u Europi. U tijeku zasjedanja morao je predsjednik dr. O. von Habsburg napustiti sjednicu radi obaveza u Münchenu, pa ju je do kraja prema dogovoru vodio prvi potpredsjednik dr. M. Ježić. Rizičar dr. Voss izvijestio je o prihodima i troškovima MPEU. Na to se razvila rasprava o mogućnostima povećanja izvora financiranja radi proširenja djelokruga rada u budućnosti. Poslije toga je posebna točka bila posvećena raspravi o situaciji u PEU Italije, gdje je središnjica pomalo zamrla, a aktivne grupe nisu mogle preuzeti njenu legitimat; Predsjedništvo je stoga, nakon nekoliko pokušaja oživljavanja središnjice, odlučilo ukinuti nedjelatnu organizaciju pod vodstvom g. Selve i dati priliku mladoj organizaciji Azione Italia-Europa da se razvije u talijanski paneuropski ogranak MPEU. Utvrđivanjem kalendara MPEU za slijedeće razdoblje zaključena je sjednica Predsjedništva.

Slovenija

MLADEŽ HPEU U SLOVENIJI

Slovenski paneuropski pokret je ovoga puta svoju Godišnju Skupštinu i seminar organizirao u ugodnom ambijentu Bohinjskog jezera. Tom skupu, koji je trajao od 22. do 24. svibnja, su od strane Mladeži HPEU prisustvovali Joško Pavan, Davor Vagić i Josica Šikić.

Skup je započeo svečanom večerom i zdravicom domaćina, gosp. Franca Bučara. Bila je to i dobra prilika za razgovor i bolje upoznavanje. Radni dio skupa je započeo uvodnim govorom predsjednika Slovenskog paneuropskog pokreta u kojem je govorio o izazovu koji predstavlja ulazak Slovenije u Europsku uniju, ali i izazovu koji je pred njenim sadašnjim članicama da uniju strukturiraju tako da mali narodi ne izgube svoj identitet.

G. Tone Peršak, govoreći o budućnosti malih naroda u EU, g. Rajko Pirnat o Europskoj uniji i mogućnostima malih naroda u njoj, te g. Jože Menciger, govoreći o europskim iluzijama, također su izrazili svoje čvrsto uvjerenje o potrebi ulaska u Uniju. Ipak, čule su se i kritike upućene slovenskoj Vladi da proces priključivanja ide previše sporo.

Skupu je prisustvovao i predstavnik PEU Austrije koji je ponudio više mogućih projekata na kojima bi mogla uz austrijsku sudjelovati i Hrvatska paneuropska unija.

Joško Pavan

30 GODINA FRAUENBERŠKIH EUROPSKIH DANA

Od 3. - 5. travnja održani su po trideseti puta Frauenberški europski dani, koje je organizirala Paneuropska unija Austrije.

Ove godine - za 30-godišnjicu - glavna tema je bila "Budućnost Europe" i bila je posvećena srednjoeuropskim zemljama. Predavači su trebali biti iz Mađarske i Hrvatske. Kako predavač iz Mađarske nije došao, glavno predavanje održao je prof. dr. M. Ježić pod nazivom "Europa sa srednjoeuropskoga gledišta" - s posebnim naglaskom na hrvatskim gledištima. Bila je to i dobra prilika da se ukaže na nepravilnosti i nepravdnosti u tretiranju Hrvatske, te da se isprave neka kriva shvaćanja o današnjoj Hrvatskoj. Predavanje je izazvalo veliko zanimanje i imalo veliki odjek - prema izjavama nekih dugogodišnjih sudionika ovih susreta - to je bilo najbolje predavanje koje su čuli u trideset godina Frauenberških susreta.

Stoga uz neznatno kraćenje prenosimo ovo zapaženo izlaganje u prijevodu Jasne Čmelić.

Frauenberg

Izlaganje prof. dr. Mislava Ježića
na Paneuropskim danima u Frauenbergu

EUROPA SA SREDNJOEUROPSKOGA GLEDIŠTA

Dolazim iz Hrvatske, iz Zagreba, i moram se zahvaliti na pozivu i pruženoj mi prilici da govorim pred vama o današnjoj i budućoj Europi, i to posebno o Srednjoj Europi. To je tema koja je isto tako aktualna u mojoj zemlji kao i u svim dijelovima Europe, s posebnim naglaskom na zemljama Srednje Europe, koje još nisu uključene u organizaciju Europske unije. Mnogo se raspravlja da li uopće postoje srednjoeuropske zemlje, čak i kad pripadaju čitavom svojom poviješću i kulturom Srednjoj Europi, a u širem smislu Zapadnoj Europi, a ipak im se članstvo u europskim integracijama još uvijek stavlja u pitanje. Ima naravno i diskusija o tome da li mi Hrvati, Poljaci ili Mađari ili Slovaci ili Česi, da li mi jednostavno pripadamo Europi ili ne, trebamo li pripadati ili ne. Naravno da se o tome mogu stvarati razna mišljenja i stavovi. Ja bih rekao da vjerojatno sve ove zemlje koje su danas kandidati za članstvo u EU, pa i one

koje još nisu svoju kandidaturu službeno formalizirale, ali koje jasno vide svoju budućnost u ujedinjenoj Europi, čvrsto vjeruju da su dio Europe. Ipak, EU iskazuje svoj skepticizam prema tim zemljama. Pa i u nekim se krugovima u samim tim zemljama stvara političko mišljenje koje stavlja u pitanje njihovu integraciju u ujedinjenu Europu, ili se čak pokušavaju promovirati drugačije političke ideje, koje često dolaze i izvana.

Prije svega, moramo znati što Europa uopće znači, a posebno Srednja Europa. Pojam Europe je vrlo star. Možemo reći da je postao aktualan u povijesti u doba tzv. Medijskih ratova u Grčkoj. O tome možemo jasno čitati kod Herodota koji počinje svoju povijest pričama o sukobima između Europe i Azije. Azija je tada značila Perzijsko carstvo, a Europa je značila Grke. Daje primjere iz mitologije i povijesti. To znači da se u najmanju ruku u doba Herodota po-

stavljalo pitanje o tome što je Europa i što ona u svijetu znači. Pojam i ime Europa, koje tako lijepo grčki zvuči, još su stariji. Ime je možda pučko-etimološki modificirani oblik jedne akkadske ili semitske riječi *ereb šamši*, koja dolazi od glagola *erēbum* koji znači "zalaziti", dakle "zalazak sunca" na akkadskom. S druge strane ime Azija dolazi od akkadske glagola *wašūm* (novobabilonski *asū*) koji znači "izlaziti", dakle "izlazak sunca". Ta imena znače oznake za zapadne i istočne dijelove svijeta. Helleni su jednostavno preuzeli te pojmove i upotrebljavali ih, te što je bilo istočno od njih postala je Azija, a ono što je bilo zapadno od nje postala je Europa. U povijesti je po prvi put nastala europska kultura u vrijeme klasične Grčke. Tomu je vremenu slijedilo doba euroazijske civilizacije - helenizma. Kasnije se u zapadnijem dijelu Europe razvila drugačija integracija koja je imala naglašen karakter specifično europske civilizacije - Rimsko carstvo. Nakon pada zapadnog Rimskog carstva stvorena je ponovo jedna euroazijska civilizacija - Bizantij. Zatim imamo već u vrijeme Bizantije još jedno drugo carstvo koje je nastalo na zapadu, a u kojem se je stvarala specifično europska kultura, zakoni i civilizacija - to je bilo Franačko carstvo, a kasnije Sveto rimsko carstvo. U međuvremenu imali smo još dvije euroazijske civilizacije - pri tome se ne radi o različitoj vrijednosti civilizacija, već o različitom karakteru tih civilizacija - koje su posredovale između civilizacija Azije i Europe, to su bili Osmanlijsko (Tursko) carstvo i na sjeveru Rusko carstvo. Od njih imamo još danas Tursku, koja i danas djelomično pripada Europi, te zahtijeva članstvo u EU, a s druge strane Rusiju - koja je još uvijek azijsko carstvo, ali koja svoje u neku ruku ambivalentne interese izražuje zahtjevima za članstvom ili suradnjom s Europskom unijom.

Očigledno je da su tijekom povijesti u Europi istočnoeuropske kulture imale više prilika i više potrebe da se povežu s izvan europskim kulturama. U tome smislu mogu navesti Bizantij i Rusiju - tako su se europske kulture povezale s elementima istočnih kultura i izgradile kompleksne kulture. Kada kažem istočnoeuropska kultura, pri tome mislim prije svega na kulturu, koja se bazira na grčkom jeziku i koja pripada duhovno pravoslavnoj crkvi. To je očigledno srodna, ali i jasno različita kultura našoj, jer se zapadnoeuropska kultura razvila na tradiciji latinskog jezika i kulture, a razvila se u zapadnim dijelovima Europe. Toj zapadnoeuropskoj kulturi i civilizaciji pripadaju zemlje - naravno geografski gledano - Zapadne Europe u najužem smislu pa sve do zemalja kao što su Poljska, Češka, Slovačka, te naravno Austrija - to je jasno da ona pripada zapadnoj Europi - zatim Mađarska, Hrvatska, Slovenija, i djelomično sigurno također jedna vrlo kompleksna država, naime Bosna. U Bosni ima sigurno elemenata srednjoeuropske kulture i mora se odlučiti kako se ti elementi trebaju danas procjenjivati i koliko šansi ti elementi daju toj državi da jednom bude integrirana u Zapadnu Europu, da li uskoro ili polagano. To ovisi o procjeni.

Kada želimo dalje promišljati o Zapadnoj Europi, vidjet ćemo da si je najzapadniji dio Europe u jednom povijesnom periodu stvorio niz kolonija izvan Europe i da je vidio svoje perspektive proširenja izvan Europe. Nešto se slično zbilo u Istočnoj Europi koja je vidjela mogućnosti proširenja na istok. Tako su stvorena velika carstva - Britanski imperij i Rusko carstvo u Aziji. Srednja Europa u najvećem dijelu svoje povijesti imala je drugačije perspektive, prije svega perspektivu ujedinjenja Europe. Neko vrijeme činilo se, a posebno iz perspektive Svetoga rimskog carstva, da se povijest mogla i drugačije razviti. To je bilo onda dok su Habsburzi vladali ne samo u Srednjoj Europi, nego i u Španjolskoj i Portugalu, a time i na obalama Atlantskoga oceana. U 16. st. činilo se da se počela stvarati euro-atlantska integracija. Ali onda je povijest krenula drugim smjerom, znamo da je Englezima uspjelo dobiti prevlast nad morskim putovima nakon poraza Zlatne armade. Dalji je razvoj doveo do niza sukoba između kolonijalnih sila, sve do svjetskih ratova u našem stoljeću.

Ali zadaća je Srednje Europe i dalje ostala kao i prije - nastojanje za integracijom europskog kontinenta. Ta je integracija imala tijekom povijesti različite oblike - no sada se nećemo moći time baviti.

Mora se reći da je upravo zato Paneuropski pokret uspio jer su mislioci koji su pripadali tomu pokretu, a osobito oni koji su ga vodi-

li, kao Richard von Coudenhove-Kalergi i današnji predsjednik dr. Otto von Habsburg, zahvaljujući svojem vrlo dobrom poznavanju povijesti uvijek mnogo bolje uspijevali procijeniti aktualne političke prilike u Europi i u svijetu, nego mnogi političari koji vjeruju da ono što se danas događa treba sagledavati samo sa stajališta današnjih odnosa. Sigurno da nam povijest mnogo pomaže u jasnijem sagledavanju budućnosti. Neke civilizacijske i kulturne razlike i karakteristike toliko su duboke da se može uvijek očekivati da će one u nekom povijesnom razdoblju i opet imati svoje sudbonosno značenje i učinak. Ako ih poznajemo, moći ćemo bolje razumjeti što se može očekivati da se dogodi u različitim dijelovima kako svijeta tako i Europe.

Paneuropski je pokret i u svojoj novijoj povijesti uspio jasnije procijeniti razvitak - prije svega predvidjeti pad Berlinskoga zida i oslobođenje naroda Srednje, i djelomično Istočne Europe. Neki drugi političari to nisu bili u stanju predvidjeti, a primjer takva političara, koji je po svojoj ideologiji trebao biti vrlo progresivan, ali koji je gotovo uvijek, bez iznimke, promovirao onu opciju koja nije imala šanse za budućnost, bio je predsjednik Mitterand. On je bio socijalist, a socijalisti vjeruju da znaju bolje predvidjeti budućnost nego konzervativni političari. Ali on nije mogao simpatizirati s oslobođenjem naroda Srednje i Istočne Europe. On je bio jedini koji se čak veselio puču protiv Gorbačova u Rusiji, dakle uvijek tamo gdje su se događale velike promjene, on ne samo što ih nije mogao predvidjeti, nego je čak bio protiv njih. On je samo jedan primjer generacije onih političara iz izvjesnih krugova koji samo provode dnevnu politiku i koji nisu sposobni predvidjeti buduća zbivanja. Drugi bi primjeri mogli biti Douglas Hurd ili Lord Carrington.

U paneuropskoj se uniji uvijek razlikuju pitanja o različitim shvaćanjima Europe: Europe kao geografskog pojma koji nije tako lako odrediti, Europe kao kulturnoga pojma a koji obuhvaća sve europske narode, i Europe kao političkoga pojma. Ako se želi planirati i graditi Europa na povijesnim, kulturnim, zakonodavnim i civilizacijskim osnovama, tada se postavlja i politički uvjet ili ograničenje: europska se integracija može planirati i graditi samo među onim narodima ili zemljama koje su izabrale demokraciju, pravnu državu, i prije svega - slobodu, i koje ih poštuju. U tome smislu zalagao se Kalergi za integraciju Europe do granica slobode. Ta je sloboda bila jedna od najvećih vrijednosti u paneuropskoj viziji.

I kada je ta sloboda dovedena u pitanje na kraju osamdesetih i početkom devedesetih godina, onda su se pokazale razlike među pojedinim europskim političarima, krugovima, pa i državama, odnosno vladama, u shvaćanju slobode - podijelili su se na one koji su priznavali pravo narodima na slobodu i samoodređenje i na one koji nisu priznavali pravo onim narodima koji su težili za slobodom, slobodom u tom smislu da imaju mogućnost da dalje se dalje slobodno razvijaju na temelju svoje kulture, svoje tradicije i svojih opcija. To je pravo bilo koji put od strane pojedinih političkih krugova svjetske politike, kako u EU tako i u UN, osporavano. Takve su težnje bile koji put brzopleto i lakomisleno izjednačavane s nacionalizmom ili osuđivane kao nacionalizam.

Ali takvih nesporazuma nije nikad bilo unutar paneuropskoga pokreta. Naravno, paneuropski pokret nije nacionalni pokret i ne zagarantira ekskluzivitet na osnovi jedne nacije, ali uvijek se priznaje ono načelo prema kojem se promiču sloboda i ljudska prava. Takvo je načelo uvijek sveto. I kad se diskriminira jedan dio čovječanstva prema kriteriju nacionalne pripadnosti, onda je nacionalni kriterij u tom trenutku sveti princip koji treba braniti. Mi jednako tako ne smijemo dozvoliti da se diskriminiraju neki narodi, nacije, kao što ne smijemo dozvoliti da se diskriminiraju pojedine rase ili vjeroispovijesti ili društveni slojevi, i da se njihova ljudska prava i njihovo ljudsko dostojanstvo ne priznaju. U tome smislu postaje pitanje nacionalne slobode bitno pitanje u slobodnoj Europi. Jasno je da time drugi kriteriji ne gube na značenju i važnosti. I još nešto, ako je jedan narod u povijesti već imao svoju državu ili je nije imao ali je želi imati, onda je ključno pitanje da li takva država treba biti pravna institucija koja će štiti svoje građane ili ta država treba biti jednostavno institucija moći koja će onda možda stvarati nove podjele u zemlji i u inozemstvu.

Ideja koju često promovira ljevica da je država samo institucija moći sigurno je kriva, država je prije svega pravna institucija i ona mora biti izgrađena kao takva. U tome smislu takve su pravne institucije potrebne svakom narodu i svim ljudima. To ne znači da je država na višoj vrijednosnoj razini nego druge pravne institucije, nego da je ona samo jedna karika u slijedu njihove izgradnje. Nijedna karika nije nepotrebna, i ne smijemo je jednostavno odbaciti, nego je moramo pokušati izgraditi na ispravan način. Dakle, to je zapravo ono što se u najvećem dijelu Srednje Europe, kao i Istočne Europe, događa ili se treba zbiti. Zemlje toga dijela Europe vjerojatno trebaju savjet i pomoć, ali sigurno imaju pravo na svoju slobodu i pravnu državu i na ugradnju u slijedeću razinu pravnih institucija - na integraciju u EU. Već ovaj daljnji stadij pokazuje da se kod prvog stadija koji znači nacionalnu slobodu ne radi o apsolutnoj tvorevini već o relativnoj. Dakle, već po tome, da to kažem na našem primjeru, što Hrvatska nije samo željela postati neovisna, već se željela od početka ujedno i uključiti u ujedinjenu Europu, možemo vidjeti da izbor Hrvatske nije bio nacionalizam, već sloboda i mogućnost da svoju kulturu i svoje vrijednosti slobodno može dalje razvijati u zajednici sa svima onima koji imaju iste ili srodne kulturne tradicije.

U nekim dijelovima svijeta znamo uslijed krive obaviještenosti ljudi nailaziti na neke gotovo patološke sklonosti restauriranja propalih država koje su propale jer su bile samo sustavi ili podsustavi nečije moći. Možda to opet mogu ilustrirati na našem primjeru: kada neki Hrvat dođe u neki dio Europe ili u SAD, često se događa da ga susretne netko iz Francuske ili Velike Britanije ili Sjedinjenih država i kaže mu: "O, Vi ste iz Hrvatske, ja poznajem jednu osobu koju ćete sigurno rado upoznati" - i onda se s velikom vjerojatnošću može očekivati da će ta osoba biti neki Srbin. I sada se moram upitati, zašto bismo mi, od svih nacija na svijetu, željeli upoznati baš nekog Srbina u Sjedinjenim državama. Naravno, ako je to pristojan čovjek, onda ga mogu željeti upoznati kao bilo kojeg drugog čovjeka na svijetu, ali po čemu radije nego druge? Istina je da su Srbi naši susjedi i da želimo s njima dobre odnose što je prije moguće, ali zašto bismo imali neki poseban interes prema našim istočnim susjedima? Zašto nam ne pride netko u velikome svijetu i kaže: "Ja poznajem jednog Talijana, on je iz vašeg dijela svijeta, sigurno biste ga rado upoznali."? Ako netko bolje poznaje Hrvatsku i zna da je Hrvatska srednjoeuropska i sredozemna zemlja, da ima bogatu renesansnu literaturu te time ima mnogo zajedničkog s talijanskom kulturom, bilo bi prirodno da kaže: "Poznajem jednog Talijana kojega biste rado upoznali". Isto tako, svaki Zagrepčanin kada dođe u Beč, osjeća se kod kuće - "Pa to je drugi, samo nešto veći Zagreb!" To je ista arhitektura, to je sve prepoznatljivo. Ako Hrvat dođe u Budimpeštu, događa se isto. U tome je naše zajedništvo. Imali smo 900 godina zajedničke povijesti, ali nitko nam u velikome svijetu ne dolazi i kaže: "Tu je jedan Austrijanac." ili "Tu je jedan Mađar kojega biste kao Hrvat sigurno rado upoznali."

Ta kriva, efemerna, ideologizirana, geostrategizirana prepoznavanja, odnosno neprepoznavanja odnosa između naroda, kultura i tradicija očigledno su se, barem u našem stoljeću, jako proširila. Što je razlog tomu? Vjerujem da je najvažniji razlog taj što je u dva svjetska rata dvadesetog stoljeća jedan od glavnih ciljeva bio da se Srednja Europa izbriše sa zemljopisne karte svijeta. I nakon Drugoga svjetskog rata povučena je najtvrdja granica između, da tako kažemo, svjetova, ne samo kroz Europu, nego kroz srce srednje Europe. I time je jedan dio Srednje Europe jednostavno bio integriran u Zapadnu Europu, kamo u širem smislu naravno Srednja Europa i pripada,

ako pod Zapadnom Europom razumijemo latinsku Europu (Naravno, ne samo romansku, nego i germansku i slavensku latinsku Europu). U užem pak smislu znači Srednja Europa nešto specifično, ali to što je specifično bilo je zaboravljeno ili se sve učinilo da bi se zaboravilo. Nije, međutim, bilo zaboravljeno svugdje, prije svega ne u onim zemljama koje su prema takvoj podjeli Europe nakon Drugoga svjetskog rata pripale u interesnu sferu Istočne Europe. A to se zbililo na dva načina. Ili su neke zemlje došle u direktnu interesnu sferu Rusije, recimo primjereno onomu vremenu - Sovjetskoga saveza, ali i tu postoji gradacija: Rusija, Sovjetski savez, Istočni blok. Jezgra toga niza krugova bila je jamačno Rusija. Ili je jedan dio tih zemalja došao pod dominaciju - ne jedne velike sile, nego jedne manje istočnoeuropske regionalne sile - Srbije. To su bile Hrvatska, Bosna-i-Hercegovina i Slovenija, dakle zemlje koje sigurno ne pripadaju u Istočnu Europu. Posebno je pitanje kamo pripada Bosna, i to vrlo kompleksno pitanje, ali ipak možemo sa sigurnošću reći da niti Bosna nije istočnoeuropska zemlja. Bosna je do 15. stoljeća jasno gravitirala prema našoj, zapadnoj strani Europe a onda je stara kasnorimska granica između Istoka i Zapada na rijekama Dunavu i Drini po prvi put vrlo ozbiljno stavljena u pitanje turskim osvajanjima. I to je razlog složenosti pitanja o Bosni. Ali ni za muslimane u Bosni ne može se reći da pripadaju Istočnoj Europi. Može se možda postaviti pitanje da li pripadaju Europi ili ne. No sigurno, Europa bi pokazala svoju snagu, kada bi bila u stanju tu i takvu Bosnu unatoč svojoj njoj složenosti a poštujući svu njenu kulturnu raznolikost integrirati u sebe, a ako je ne uspije integrirati, znači će to slabost Europske unije.

Jesu li druge civilizacije u toj kompleksnoj zemlji jače ili autentičnije? Zapadnoeuropska uljudba tu je od davnine autentično prisutna, i to ne mislim u smislu dominacije, već kao sklop prepoznatljivih kulturnih vrijednosti koje također mogu imati pravo na svoje mjesto u okviru ujedinjene Europe. Vjerujem da će Europa ipak imati za to snage, a ako ima te snage za Bosnu, onda gledam na slučaj Hrvatske kao zapravo neproblematičan i mnogo brže rješiv.

To što sada izgleda upitno možemo prije većim dijelom pripisati krivim prepoznavanjima pri procjenjivanju Hrvatske. Ta, identitet Hrvatske nije upitan. Upitnost se čak ne obrazlaže ni na osnovi aktualnoga političkog stanja. Stanje je sigurno kompleksno, postoje poteškoće, u Hrvatskoj imamo problema koji se moraju rješavati - i u pogledu pravne države i demokracije i procesa privatizacije, itd., i o njima vrijedi razgovarati - ali ti su problemi prije svega drugi i drugačiji nego oni koje redovito prikazuje veći dio stranih medija.

Privatizacija elektronskih medija nije ni u Austriji doprla dalje nego u Hrvatskoj, pisani mediji malo gdje mogu tako raskalašeno radosno napadati vlast kao neki u Hrvatskoj, zaštita manjina u Grčkoj, pa i u Francuskoj, ima slabiju osnovu nego u Hrvatskoj, gospodarski sustavi već integriranih dijelova južne Europe poput Grčke i Portugala nisu možda bili zdraviji nego hrvatski sustav, itd. A oni problemi koji se najčešće šablonski prežvakavaju, kao "vijekovni sukobi naroda ili plemena na ovim prostorima", naprosto su mitski problemi a ne realni.

Sada želim samo reći da nije upitan kulturni identitet zemlje kakva je Hrvatska, a čini se da nije niti političko stanje u zemlji najbitnije osporavateljima Hrvatske. Ono što se najočitije pokazuje kao upitno, to je shvaćanje budućnosti Europe. Kod nas u zemlji znaju prepoznati neke ljude, neke snage koje znaju označivati kao "jugonostalgijare". Bilo je ljudi koji su u vrijeme Jugoslavije - za razliku od većine, kako u Hrvatskoj tako i u Bosni-i-Hercegovini, Makedoniji i Slo-

Izdaje: HRVATSKA PANEUROPSKA UNIJA, Zagreb, Jurišićeva 1a •
Redakcijski kolegij: Božica Barišić, Jasna Čmelić, Fredi Kramer, Željko Obad •
Glavni urednik: Fredi Kramer, novinar •
Uredništvo: Zagreb, Jurišićeva 1a, telefoni: 385/1/48 13 435, 48 13 451,
faks: 48 12 453
E-mail: hpeu@zg.tel.hr
Tisak: DAROLIM • Priprema: SPOMIK d.o.o. DTP studio Tipomanija

veniji - bili ipak privilegirani. Ti ljudi i njihova djeca često su nostalgici za boljim vremenima. Ali isto tako, kao što ima jugonostalgijčara u Hrvatskoj, ima, čini se, dosta i "zidonostalgijčara" u svijetu. I vjerujem da su iznad svega "zidonostalgijčari" ti koji stanje i šanse Hrvatske za članstvo u EU tako žustro u Europi i svijetu osporavaju.

Također ima i takvih tema, koje želim samo spomenuti - u Hrvatskoj postoje inozemne zaklade koje podupiru pojedine medije i pojedine intelektualce, koji "ne surađuju s državom". Time se ti mediji i ti pojedinci interpretiraju kao demokratski disidenti. Problem je u tome da mi imamo u zemlji intelektualce koji su sudjelovali u projektu izgrađivanja hrvatske države, zatim takve koji su imali relativno neovisne pozicije i potom one koji rade protiv te države, ali u toj zadnjoj grupi velika su većina takvi koji su bili izravno ili ineizravno privilegirani u prijašnjem razdoblju. Nerijetko vidimo - ne samo u Hrvatskoj - kako se brzo stari totalitarci pa i tajnopolijski kadrovi recikliraju u novu "demokratsku" opoziciju! Čak i kako reinterpretiraju prošlost ne samo zemlje i ljudi na vlasti, nego i prave demokratske oporbe.

Kada se od Hrvatske traži da zadovolji standarde koji se poštuju u EU u pogledu ljudskih prava, demokratskih sloboda, slobode medija i poštovanja potpisanih ugovora - uključujući Daytonski - tada to može za Hrvatsku biti teško, pogotovo odmah nakon domovinskoga rata, ali to bismo mogli ipak smatrati opravdanom i autentičnom europskom i američkom politikom. Ima se još što raditi u Hrvatskoj da se neki od tih standarda dosegnu i zajamče! Ali kada se Hrvatskoj postavljaju zahtjevi teži od onih koje zadovoljavaju punopravne članice EU, umjesto da joj se pomogne da dosegne njihove standarde, tada se možda želi tražiti nemoguće zato da se Hrvatska ne bi morala primiti u EU, a to nije izraz europske nego protueuropske

ske politike onih koji se još uvijek ne mogu pomiriti s povratkom Srednje Europe na svjetsku pozornicu.

Stoga vas moram upozoriti da pazite na to što čitate u vašim novinama. Ima naravno vrlo korektnih izvještaja, bilo da su pozitivni ili kritični, ali ima i takvih koji stanje i probleme uvelike preokreću, otprilike kao što je brojčano izokrenuta zastupljenost optuženika za ratne zločine u Haagu, gdje nema onih koji su sa srpske strane, po procjeni bivšega američkog veleposlanika u Hrvatskoj, g. Petera Galbraitha, počinili devedeset posto zločina u proteklom ratu.

U svakom slučaju, da se vratim na pitanje Europe - Paneuropa se je uvijek zauzimala za cijelu Europu. Uradimo svi zajedno sve što možemo da dostignemo ideal slobode u Europi i da granice Europe uistinu postanu granice slobode. Vjerujem da će sve srednjoeuropske zemlje biti uključene u europske integracije kad dobiju potrebno razumijevanje te pomoć i potporu. Vjerujem da će zatim i pojedine zemlje Istočne Europe moći potražiti svoje mjesto u ujedinjenoj Europi. U ovom trenutku stoje neke zemlje Istočne Europe čak bliže integracijama nego neke zemlje srednje Europe. Ja osobno nemam ništa protiv tih zemalja istočne Europe, ali se samo pitam, je li to zaista tako da te zemlje bolje zadovoljavaju postavljene kriterije od onih zemalja koje su ostavljene da čekaju. Pitam se samo da li se time gdjekad umjesto na politici mira među susjedima i prijateljstva među susjednim narodima i zemljama opet ne insistira na politici prijateljstva tek sa susjedima susjeda. A to se obično čini upravo na račun susjeda i stoga ne vodi miru.

Paneuropljani se uvijek moraju zauzimati za cjelovitu Europu, dakle za proširenje Unije, i stvarati u Europi odnose mira i prijateljstva, i pomoću primjerenih ustanova izgrađivati u njoj vladavinu pravde i carstvo slobode.

Vrlo istaknuto predavanje na Frauenberškim europskim dani-ma održao je prof. dr. Mislav Ježić pod nazivom "Europa sa srednjoeuropskoga gledišta" - s posebnim naglaskom na hrvatska gledišta. Predavanje je izazvalo veliko zanimanje i imalo izuzetan odjek - prema izjavama nekih dugogodišnjih sudionika ovih susreta - to je bilo najbolje predavanje u trideset godina Frauenberških susreta.

Na slici prof. Klenkhart i prof. dr. Ježić

POSLOVNA ETIKA

Dr. Borna Bebek - profesor na Ekonomskom fakultetu i Glavni tajnik Paneuropske unije, održao je 20. svibnja 1998. godine tribinu pod naslovom "Poslovna etika". Aktualnost ove teme i značaj za suvremeni poslovni život svakako je bio razlog da se na tribini okupio veliki broj sudionika iz znanstvenih i gospodarskih krugova. Zbog iskazanog interesa uskoro ćemo objaviti veći tekst dr. Bebek o toj temi.

SIEMENS